

# AZ EURÓPAI PARLAMENT MINT AZ EURÓPAI DEMOKRÁCIA BÁSTYÁJA?

BALÁZS BEÁTA

„Demokratikus képződmény-e az Európai Unió? A válasz erre egyértelműen negatív: az Európai Unió nem demokratikus intézmény. A politikai szakirodalomban ezt a tényt némi eufemizmussal, democráciadeficit fogalmával jelölik. . . Az Európai Uniót jellemző demokratikus deficit legtöbbet emlegetett tényezője, hogy az uniós intézményrendszer politikailag leggyengébb láncszeme az Európai Parlament.”<sup>1</sup> – írja Körösenyi András, 2004-ben. Lassan egy évtized elteltével újra feltesszük a kérdést: demokratikus intézmény-e az Európai Unió? Jelen dolgozatban e kérdést az Európai Parlamentre vetítve vizsgáljuk, a Lisszaboni Szerződés tükrében.

## 1. Az Európai Parlamentről – röviden

Az Európai Parlament a világ egyetlen közvetlenül választott, nemzetek feletti jogalkotó testülete. Hatásköreinek növekedése az európai integráció során folyamatosnak mondható. A Parlament szerepének alakulása szorosan kapcsolódik az egymást követő alapszerződésekhez, amelyek a jelenleg hatályos Lisszaboni Szerződésben csúcsosodtak ki.<sup>2</sup> Az Európai Szén- és Acélközösség Közgyűléseként 1952-ben alakult és 1958-ban Európai Parlamenti Közgyűléssé átnevezett intézmény 1962-ben kapta az Európai Parlament nevet. Jogkörei első alkalommal az 1970-es luxemburgi költségvetési szerződéssel bővültek, melyet tovább erősített az 1975-ös brüsszeli szerződés, ahol az EP jóváhagyási jogot nyert a költségvetés felett. Az első közvetlen választásokra 1979-ben került sor, majd az Egységes Európai Okmány (1987) hozzájárulási és együttműködési eljárás létrehozásával kiszélesítette az EP döntéshozatalában való részvételének kereteit. Ettől kezdve a Parlamenté a végső szó a bővítés kérdésében. A Maastrichti szerződés (1993) további jogköröket ruházott az EP-re így az együttdöntési eljárást, mellyel az EP számos más területen is a Miniszterek Tanácsával egyenrangú

<sup>1</sup> KÖRÖSÉNYI András: Democráciadeficit, föderalizmus, szuverenitás. *Politikatudományi Szemle*, 2004. 143.

<sup>2</sup> <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/hu/009cd2034d/A-múltban.html>

döntéshozóvá vált. E kérdéskört Az Amsterdami (1997) és a Nizzai Szerződés (2001) tovább bővítette. A Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jei hatálybalépésével kiteljesítette a Parlament emancipációs folyamatát, közel 90 területre terjesztette ki az együttdöntési eljárás gyakorlatát, átnevezve azt rendes jogalkotási eljárássá.<sup>3</sup> Ilyen új területek a mezőgazdaság, az energiabiztonság, a bevándorlás, a bel-és igazságügy, az egészségügy és a strukturális alapok.

Az Európai Parlament, mint az európai választói akaratot közvetlenül megtestesítő intézmény a Tanáccsal közösen ellátja az uniós jogalkotás és költségvetési feladatokat, továbbá politikai és konzultatív funkciót is gyakorol, emellett megválasztja a Bizottság elnökét.<sup>4</sup> Eszerint tehát a Parlament a Tanáccsal és a Bizottsággal együtt az uniós jogalkotás kiemelt szereplője, a Tanáccsal közösen fogadja el az uniós költségvetést, kinevezési és ellenőrzési hatásköreivel demokratikus kontrollt gyakorol az uniós végrehajtó hatalom felett, továbbá nyilvános fórumként az uniós politikai viták színtere. Láthatjuk tehát, hogy a Parlament az elmúlt öt évtizedben fokozatosan erősödött, vált a konzultatív testületből társ-jogalkotóvá.

## 2. Demokrácia és az Európai Unió

A demokrácia talán legtömörebb és legvilágosabb megfogalmazását a francia alkotmány 2. cikke adja: „A nép kormányzása, a nép által, a nép érdekében.” A demokrácia elve azt jelenti tehát, hogy a népfelség elvéből kötelezően politikai hatalom csak néptől származhat, a nép képviselői útján vagy közvetlenül részt vesz a hatalomgyakorlásban. Tehát a közhatalom gyakorlásának a népre visszavezethetőnek kell lennie (demokratikus legitimáció).<sup>5</sup>

Ezen alapkövetelményt szinte kivétel nélkül megtaláljuk az egymást követő alapszerződésekben, melyekben deklarálják az Unió elkötelezettségét a demokrácia elve mellett, valamint törekvést a demokrácia egyetemes értékeinek kibontakozására, a demokratikus és hatékony működést. Tételezik, hogy az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul.<sup>6</sup>

A Lisszaboni Szerződés hasonlóan fogalmaz: Az Unió működése a képviseleti demokrácián alapul. Az Unió szintjén a polgárok közvetlen képviselete

<sup>3</sup> NÁSZ Adrienn: Az Európai parlament Lisszabon után. *Európai Tükör*, XV. évfolyam, 2010, június (6. szám). 15.

<sup>4</sup> EUSZ. 14. cikk

<sup>5</sup> TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba 1.* Budapest, Szent István Társulat, 2011. 66.

<sup>6</sup> Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata (2012/C 326/01)

az Európai Parlamentben valósul meg. Minden polgárnak joga van ahhoz, hogy részt vegyen az Unió demokratikus életében.<sup>7</sup>

A Lisszaboni Szerződés az Unió demokratikus alapjait kívánja megszilárdítani. A Szerződés megerősíti az uniós polgárok politikai szerepét<sup>8</sup> azáltal, hogy szoros kapcsolatot létesít a polgárok között, biztosítja a politikai jogok gyakorlását, valamint az Unió demokratikus működését.<sup>9</sup> A Lisszaboni Szerződés megerősítette az Európai Parlamentnek, mint az Unió demokratikus képviselő testületének a szerepét is. A polgári kezdeményezés bevezetésével a Lisszaboni Szerződés lehetővé teszi továbbá, hogy az uniós polgárok közvetlenebbül és teljesebb mértékben vehessenek részt az Unió demokratikus életében,<sup>10</sup> ami azonban több szempontból csökkenti az EP súlyát és tekintélyét.

Az Európai Unió működését tehát három demokratikus alapelv határozza meg: demokratikus egyenlőség, képviseleti demokrácia és részvételi demokrácia. Hogyan valósulnak meg- egyáltalán megtalálhatjuk-e ezeket az elveket a Parlament felépítésében és működésében?

### 3. Képviselet kérdései

Az európai parlamenti választások és az annak során gyakorolt választójog alapvető szabályait uniós szinten rögzítették (választójog tartalma 93/109/EK irányelv, alapvető szabályok 2002/722/EK tanácsi határozat), a szabályozás egyéb vetületeit pedig a tagállamok maguk részletezik, így ezek esetenként eltérnek egymástól. Uniós előírás, hogy az EP választásoknak arányos képviseleten kell alapulnia és csak listás vagy egyetlen átvihető szavazatos választási rendszer alkalmazható. Tagállamok azonban maguk rendelkeznek arról, hogy egyetlen országos vagy pedig több regionális választókerületet alakítsanak ki, illetőleg, hogy a választók zárt listára szavaznak vagy preferenciális szavazatukkal befolyásolják a listán szereplő jelöltek sorrendjét. A parlamenti küszöb alkalmazását illetően szintén a tagállamok dönthetnek, azonban ennek mértéke nem haladhatja meg az 5%-os szintet.

<sup>7</sup> LSZ 8a cikk 1-2-3 bek

<sup>8</sup> Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 10. cikkének (3) bekezdése értelmében „[m]inden polgárnak joga van ahhoz, hogy részt vegyen az Unió demokratikus életében. A döntéseket a lehető legnyilvánosabban és a polgárokhoz a lehető legközelebb eső szinten kell meghozni.”

<sup>9</sup> Az EUSZ II. címe befoglalja az uniós polgár meghatározását a demokratikus elvekre vonatkozó rendelkezésekbe (EUSZ Z 9. cikk), valamint megerősíti a polgárok és a demokrácia közötti kapcsolatot (EUSZ 10. és 11. cikk)

<sup>10</sup> Az EUSZ 11. cikkének (4) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „legalább egymillió uniós polgár, akik egyben a tagállamok egy jelentős számának állampolgárai, kezdeményezheti, hogy az Európai Bizottság – hatáskörén belül – terjesszen elő megfelelő javaslatot azokban az ügyekben, amelyekben a polgárok megítélése szerint a Szerződések végrehajtásához uniós jogi aktus elfogadására van szükség”.

A szavazáshoz megkívánt életkor betöltött 18 év, kivéve Ausztriát, ahol ez 16 év. Tagállamonként eltér a passzív választójoghoz betölteni szükséges életkori követelmény (21–23, akár 25 év). A parlamenti képviselők száma, valamint az egyes tagállamoknak járó helyek száma minden Uniós bővítésnél hosszan tartó alkudozás tárgya volt. Az újabb és újabb csatlakozást mindig a parlamenti helyek számának növelése követte, amely egy bizonyos szinten túl már a Parlament hatékony működését veszélyeztette. A Lisszaboni Szerződés orvosolni kívánta e problémát, méghozzá úgy, hogy a képviselők számát az elnökkel együtt 751 főben maximalizálta, kimondva, hogy egy tagállam maximum 96, minimum 6 hellyel rendelkezik a testületben. A helyek kiosztása az egyes tagállamok részére az adott tagállam lakosságának arányát figyelembe véve, a csökkenő arányosság és a szolidaritás elve alapján határozzák meg.

Vizsgáljuk meg ezen szabályokat a demokrácia tükrében!

Az európai választás legmeghatározóbb jellemzője, hogy bár az állampolgárok közvetlenül, de különböző választási rendszerek szerint választanak, tehát az EU nem kíván egységes választójogi rendszert bevezetni. Mindez a Parlament szupranacionális jellegéből következik, ám joggal veti fel a kérdést, hogy valóban európai választásról van-e szó vagy csupán 28 nemzet választásáról egy európai intézménybe. Vannak vélemények, melyek teljesen kétségbe vonják a választás európai jellegét, sőt egyesek a valódi választás jellegét.<sup>11</sup>

Az egységes választási rendszer hiányából adódóan a tagállamok szabad belátásuk szerint határozzák meg, hogyan osztják el az adott helyeket, határozzák meg a választási kerületeket. Ez okból kifolyólag adott feltételek mellett nem biztos, hogy például egy bolgár európai parlamenti képviselő, ugyanannyi szavazattal Franciaországból vagy Írországból is bejutott volna a parlamentbe. Eltérő választókerületek, választhatósági feltételek, választási szisztémák – az egyenlő mérce teljes hiánya, könnyen okozhat torzulásokat a képviseletben.

A következő problémaként magát a képviseletet említeném. A demokrácia nem létezik démosz nélkül. A Lisszaboni Szerződés is rögzíti, hogy az EP legitimációs bázisát elsősorban a közvetlen választás adja. Minél nagyobb tehát a részvétel, annál nagyobb a parlament legitimációja. Ezért súlyos probléma, hogy 1979 óta minden választáson csökken a részvétel. 1979-ben 63%, 1984-ben 61%, 1989-ben 59%, 1994-ben 57% 1999-ben 50% és 2004-ben 46%, 2009-ben 43%. 30 év alatt tehát 20%-kal csökkent a részvételi arány.<sup>12</sup> Az alacsony részvételnek számos oka lehet, Fábián György a következőket említi: a voksolás másodlagos jellege, tétnélkülisége, az Európai Unió választóktól való távolsága, a pártok gyengébb érdekeltsége, lanya kampánya, a tagállam integrációhoz való viszonya, az EP alacsony presztízse, szerepének nem ismerete. Bár a Lissza-

<sup>11</sup> FÁBIÁN György: Az európai parlamenti választások. *De iurisprudentia et iure publico*, II. évfolyam, 2008, 1. szám. 10–20.

<sup>12</sup> FÁBIÁN i.m. 6.

boni Szerződés a polgárokat előtérbe helyező szemléletmódot erősíteni kívánva Európai Parlament tagjait immár „az Unió polgárainak képviselőiként” határozzák meg,<sup>13</sup> mégsem lehet minden kritika nélkül európai népről, európai politikai identitással és politikai akarattal rendelkező szavazókról beszélni, akik a szuverenitás letéteményei lennének. Így bár a demokratikus legitimációja a parlamentnek kétségbevonhatatlan, mégis meg kell jegyeznünk, hogy ez ma elég gyenge lábakon áll.

A képviselet kapcsán további problémaként merül fel az egyes tagállamoknak járó európai parlamenti helyek számát. Az arányosság és a szolidaritás elve alapján a nagyobb tagállamok arányosan kevesebb képviselői hellyel rendelkeznek, míg a kisebb államok felülreprezentáltak. Ezt jól példázza, hogy a Lisszaboni Szerződés szabályai szerint a következő parlamenti választásokon egy francia EP képviselői mandátumra 862 ezer, amíg egy máltai képviselőhelyre 68 ezer lakos jut. Álláspontom szerint ezáltal sérülhet a Lisszaboni Szerződés által deklarált demokratikus egyenlőség elve (az Unió intézményeinek minden európai polgárt egyenlő figyelemben kell részesíteniük).

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy noha a Lisszaboni Szerződés az unió demokratikus alapjait kívánja megszilárdítani, mindez sajnos a törekvés, az alapelvek szintjén maradt. Álláspontom szerint égető szükség lenne egységes választási szabályok kialakítására – választókerületek meghatározása, egységes választási szisztéma alkalmazása, passzív választójog egységes meghatározása, akár egy egységes, közös európai lista alakításra –, valamint a képviselők számának újragondolására.

Az igazi transznacionális pártok iránti igény egyre határozottabban jelenik meg az európai kérdésekről zajló vitákban. Szerintem viszont ennek épp az a veszélye, amit a helyek elosztásánál említettem: a nagyok kiszorítanak a lista éléről a kisebb tagállamok embereit. Ugyanakkor az európai pártok jelenléte véleményem szerint a részvételt sem növelné, mert olyan személyek szerepelnének a listák élén, akiket a legtöbb tagállamban nem is ismernek az emberek. Azonban a képviselők közelebb hozása a választókhoz, valamint annak tudatosítása, hogy mindennapjainkat meghatározó döntések ma már uniós szinten születnek, ezzel felelősség, közös európai identitás erősítése égető szükségként jelenik meg napjainkban az európai integrációval kapcsolatban. Mindez hozzájárulna ahhoz, hogy az Európai Parlament valóban az európai demokrácia bástyája lehessen.

<sup>13</sup> Az EUSZ 14. cikkének (2) bekezdése.

#### 4. Demokrácia az Európai Parlament működésében

A Parlament sajátosságaival kitűnik mind az uniós intézmények, mind a nemzeti parlamentek köréből.<sup>14</sup> Bár kialakulására és fejlődésére vitathatatlanul hatással voltak az egyes tagállamok parlamenti hagyományai (nem is lehetne ez másképpen, hiszen a tagok mind parlamenti berendezkedésű demokratikus államok, mindez a Koppenhágai kritériumok politikai kötelezése), a Parlament minőséileg különbözik a nemzeti törvényhozóktól.

Az első különbség az EP transznacionális jellegéből adódik. Feladata az uniós polgárok érdekeinek képviselése a brüsszeli döntéshozatalban és jogalkotásban. Az Európai Parlament tagjai elviekben tehát az európai népet képviselik. Ebből következik, hogy a Parlamentben az egyes országok választott képviselői nem honfitársaikkal, hanem a velük azonos politikai családkhoz tartozó képviselőkkel foglalnak helyet.<sup>15</sup> A Lisszaboni Szerződés révén az európai politikai pártok azt a feladatot kapták, hogy „járuljanak hozzá az európai politikai tudatosság kialakításához és az uniós polgárok akaratának kinyilvánításához”<sup>16</sup> Az intézmény működésében ez a szerepfelfogás erőteljesen érvényesül, bár egyes esetekben a tagállami, regionális, ideológiai, ágazati és más érdekek túlsúlyba kerülhetnek a többi érdektípushoz, avagy az ezek összességéből formálódó össze-európai érdekek képest.<sup>17</sup> Hogyan lehetséges ez? A választ érdemes ismét a képviselők választására visszautalva megfajteni. Vagyis, hogy az EP-választások során hazai, nemzeti pártok politikusai jelennek meg, s képviseltetik magukat. Így az Európai Parlament pártcsoportjai egymástól független és elkülönült nemzetállami politikai térben versengő pártok képviselőiből összeálló laza politikai csoportosulások, melyek csak az Európai Parlamenten belül léteznek.<sup>18</sup> Meg kell azt is jegyeznünk, hogy noha a képviselők politikai ideológiák mentén, csoportokat alkotva foglalnak helyet a parlamentben, véleményüket nagyban befolyásolja, hogy nemzeti pártok jelölhetik őket a képviselői pozícióba, sőt regionális kötődés is kimutatható tevékenységükben. Ezt igazolja az euroképviselők körében szerveződő ún. 'csoportközi csoportok' magas száma, melyek egy-egy ügy kapcsán lobbiznak az adott kérdésben, illetve hogy a különösen érzékeny kérdésekben, (mint 1997-ben a kergemarhakór kapcsán) a szavazást a nemzeti hovatartozás is befolyásolja.<sup>19</sup>

<sup>14</sup> KENESSEY Tamás – KORÁNYI Dávid: Az Európai Parlament. In: SIMON Zoltán (szerk.): *Döntéshozatal és jogalkotás az Európai Unióban*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2013. 253.

<sup>15</sup> TRÓCSÁNYI – SCHANDA i. m. 92.

<sup>16</sup> Az EUSZ 10. cikkének (4) bekezdése és az Európai Unió Alapjogi Chartája 12. cikkének (2) bekezdése.

<sup>17</sup> KENESSEY – KORÁNYI i. m. 253.

<sup>18</sup> KÖRÖSÉNYI i. m. 143.

<sup>19</sup> LACZKÓNÉ Tuka Ágnes: Európai parlament – Egy különleges transznacionális szervezet. *Politikatudományi Szemle*, 2004, 1–2 szám. 49–65.

Emellett azonban meg kell említeni, hogy a Parlamentben zajló érdekképviselés lényegesen különbözik a hagyományos diplomáciai érdekérvényesítéstől. A Tanács munkáját jellemző diplomáciai érdekérvényesítés során az egyes tagállamok képviselői jellemzően kötött tárgyalási mandátummal rendelkeznek, melytől egyáltalán nem, vagy csak szűk keretek között térhetnek el. Ezzel szemben a Parlament tagjai mandátumukat szabadon gyakorolhatják: senkitől nem fogadhatnak el utasítást, döntéseiket önállóan, legjobb belátásuk szerint hozzák meg, melyet tehát nem ritkán nemzeti érdekek is befolyásolhatnak, továbbá vannak olyan bizottságok, ahol az EP szélesebb jogköre, vagy az adott szakpolitikai terület (pl.: egészségügy, ipar) magas pénzügyi értéke miatt kiemelt szerepük van a lobbistáknak is. A Parlament transznacionális jellege és a közösségi érdekek képviseletének elsődlegessége adott esetben elviekben tehát azt is eredményezheti, hogy az EP képviselők saját tagállamukkal kerülhetnek érdekellentétbe.

A Lisszaboni Szerződés kijelenti, hogy az unió működése a képviseleti demokrácián alapul. Simon Hix, Abdul Noury és Gérard Roland közös tanulmánya<sup>20</sup> két nézetet különböztet meg a képviselettel kapcsolatban. Az első szerint a választott képviselők elsősorban saját választói érdekeit képviselik. Eszerint az adott területet képviselő parlament több választókerületre van osztva, melyek külön, saját 'falaikon' belül döntenek. Minél kisebbek ezek a választókerületek, annál jobban érvényesülnek a demokrácia követelményei, mivel a kisebb, homogénebb csoportok így jobban képviselhetők választottjaik által. Hasonló logika alapján a képviselőknek érdekük, hogy minél közelebb legyenek a démoszhoz, hogy ismerjék érdekeiket. E szerint a nézet szerint a pártokra gyanakvással kell tekinteni, mivel gyakran távolság jön létre a képviselők és a polgárok között. Ez a 'citizen-delegate democracy' (hazai terminológiában az egyéni képviselő választásnak, avagy szabad mandátum elvének feleltethető meg).

A másik nézet szerint a jól működő demokrácia alapjai az erős pártok, akik természetes közvetítők a szavazók és a demokratikus döntéshozók között. A pártok tisztázzák politikai álláspontjukat, mely során hatékony kompromisszum egy egységes álláspont jön létre az adott pártot alkotó kisebb csoportokat képviselők között. Ezáltal a pártok biztonságot, stabilitást jelentenek, együtt növelik a hatékonyságot az egyébként nehézkes döntéshozatalban. Ez a 'party-based democracy' (listás választás vagy tükörfordításban párt alapú demokrácia)

E két nézet erősen eltérő álláspontot képvisel mind a képviselők, mind a pártok funkcióit, feladatait illetően, azonban mindkettő a képviseleti demokrácia vetülete. Ha elfogadjuk e két nézetet, mint a képviseleti demokrácia két lehetséges ágát, akkor észre kell vennünk, hogy az EP képviselők egyiknek sem feleltethetők meg. Az Európai Parlamentnek megvan a lehetősége, hogy a legfragmentáltabb Parlament legyen a világon, hiszen a választott képviselőket Európa 28 államából választják, számuk jelenleg 766. Több mint 150 nemzeti párt kép-

<sup>20</sup> [http://elsa.berkeley.edu/users/groland/pubs/HNR-Democracy\\_in\\_the\\_EP-11July05.pdf](http://elsa.berkeley.edu/users/groland/pubs/HNR-Democracy_in_the_EP-11July05.pdf)

viselteti magát az EP-ben. Az Európai Parlament a világ egyetlen közvetlenül választott nemzetek feletti népképviselői szerve. Ha tehát létezik olyan parlament, amely legjobban megfelelhetne a citizen-delegate modellnek, az mindenképpen az Európai Parlament lehetne. A valóságban azonban mégsem így történik, hiszen több országban az egész ország egy választókerületet alkot. Példának okáért, amíg Magyarország 93ezer nkm-e egy választókerületet alkot az EP-választásokon, addig Írország 70ezer nkm-e négy választókerületre van osztva. A frakciók jelenléte az EP-ben pedig teljesen ellentmond e modellnek. Ám megvalósul-e akkor a képviselőlet másik fajtája party-based democracy? Bár a képviselők az azonos politikai családhoz tartozó társaikhoz ülnek a parlamentben, mégsem nevezhető e képződmény valódi pártnak. Nem jött létre valódi európai pártrendszer. Immár negyedévszázaddal az első közvetlen választások után sem beszélhetünk európai pártokról, vagy azok országos tagozatairól, mivel a nemzeti pártok állítanak jelölteket. Így az Európai Parlament pártcsoportjai továbbra is laza politikai pártcsoporthozulások, s csak az Európai parlamenten belül léteznek. Az EP falain kívül tényleges, politikai folyamatokat strukturáló európai pártrendszerről mégsem beszélhetünk.<sup>21</sup>

Másik sajátosság az Európai Parlamentnek, hogy a döntéshozatalban és a jogalkotásban az uniós intézmények közül a Parlament rendelkezik közvetlenül az európai polgároktól nyert demokratikus felhatalmazással. A Tanács és a Bizottság legitimációja közvetett. A probléma az, hogy e közvetlen felhatalmazás még sem jelent neki szupremáciát az uniós intézmények között. Noha a Lisszaboni Szerződés megerősíteni kívánta a Parlament helyzetét a többi uniós intézménnyel szemben, ez azonban 'csak' egy újabb lépés volt a demokratikusabb integráció felé.

## 5. Konklúzió

Még mielőtt pápává választották volna Ratzinger bíboros egy nagyívű vitát folytatott Jürgen Habermasszal, a frankfurti iskolának nevezett filozófiai iskola egyik legjelentősebb élő személyével arról, hogy a modern demokráciának szüksége van-e valamilyen morális alapra, vagy pusztán az ész útján képes önmagát igazolni.<sup>22</sup> A történet érdekessége az, hogy ez a két ember, aki teljesen eltérő társadalmi közegekből és gondolkodási síkról, alapokról közelíti meg a kérdést ugyanarra a válaszra jut. Pozitivistá elven nem lehet az élet minden területét alátámasztani, a részvétel sem önmagától jön létre a demokráciában, hanem kell valami motivációs elem az egyén számára.

<sup>21</sup> KÖRÖSÉNYI i. m. 146.

<sup>22</sup> Joseph RATZINGER – Jürgen HABERMAS: *The Dialectics of Secularization: On Reason and Religion*. San Francisco, Ignatius Press, 2007. 21–80.

Véleményem szerint az Európai Unióból ez hiányzik. Abszolút a modern tudományos szemlélet alapján próbálnak gondolkodni a politikai kérdések esetében is. Ezt mutatja, hogy minden testület összeállítására kvótát dolgoznak ki valamilyen képlet alapján, hosszas folyamatábrák alapján alakítják ki az egyes ügymeneteket, stb. . .

A demokrácia legnagyobb kérdése, hogy miként tartható egyben egy társadalom a sok szétfeszítő ellentét ellenére is (pl.: vagyoni különbségek, eltérő gondolkodásmód és értékrend, stb. . .). Az általános választójog megtörte a hagyományos kapcsolatot a vagyon kitermelődése és a kormányzók személye között. Nem azok vannak hatalmon, akik természetes úton vagyont halmoztak fel, hanem akik többséget tudnak szerezni. Ezt a veszélyt látták a demokráciában már az antik politikai filozófusok is, mint például Plátón és Arisztotelész. A modern, XX. századi jóléti államok erre a problémára adtak egyfajta választ. A részvételért cserébe biztosították, hogy mindenkinek jusson valamennyi a közös gazdasági javakból. Vannak azonban, akik szerint ez kevés, mert kell még valamilyen morális töltet is, anélkül semmilyen politikai berendezkedés sem tudott eddig hosszú távon fennmaradni.

Az Európai Parlament esetében viszont mind a két kérdés esetében probléma ütközik. Nincs olyan európai polgárság, olyan egységes európai nép, aminek ez az intézmény látná el a népképviselőt. Ráadásul a források elosztásába, a költségvetés összeállításába is csak korlátozott beleszólása van. Ezért gondolom azt, hogy egyik olyan területen sem tud érdemi hatást kifejteni, szilárd alapokon megállni, ami a modern demokrácia sajátossága.

Dolgozatom végén szeretném újra feltenni a kérdést: demokratikus intézmény-e az Európai Parlament? Megilleti-e az Európai Unió demokratikus bástyájának szerepe?

Mindenképpen le kell szögeznünk, hogy az Európai Parlament az egyetlen olyan szerv az Európai Unióban, amelyet közvetlenül a tagállamok polgárai, az európai nép választ. Ebben az értelemben, a többi uniós intézményhez viszonyítva demokratikusabb, hiszen legitimációja közvetlen. Összehasonlítva azonban a nemzeti parlamentekkel, valamint görcső alá véve a kérdést, hogy vajon megfelel-e az Európai Parlament a demokrácia által támasztott követelményeknek, már lehetnek kétségeink. E dolgozat ezeket a kritikákat igyekezett megfogalmazni, a teljesség igénye nélkül. Azonban meg kell jegyezni, hogy Körösi András 2004-ben Európai Parlamentet határozottan nem sorolta a demokratikus intézmények közé. Az általam vizsgált Parlament már egy Lisszaboni Szerződés utáni jogalkotó testület, álláspontom szerint ma ez a kijelentés már nem lehet ilyen kategorikus. Hiszen a Lisszaboni szerződés egy újabb lépést téve a demokratikusabb működés felé bevezette az európai polgári kezdeményezés intézményét, melynek bár nehéz tartalmi és procedurális korlátai vannak, mindenképpen egy újabb eszközt jelent az európai démosz hangjának hallatására.